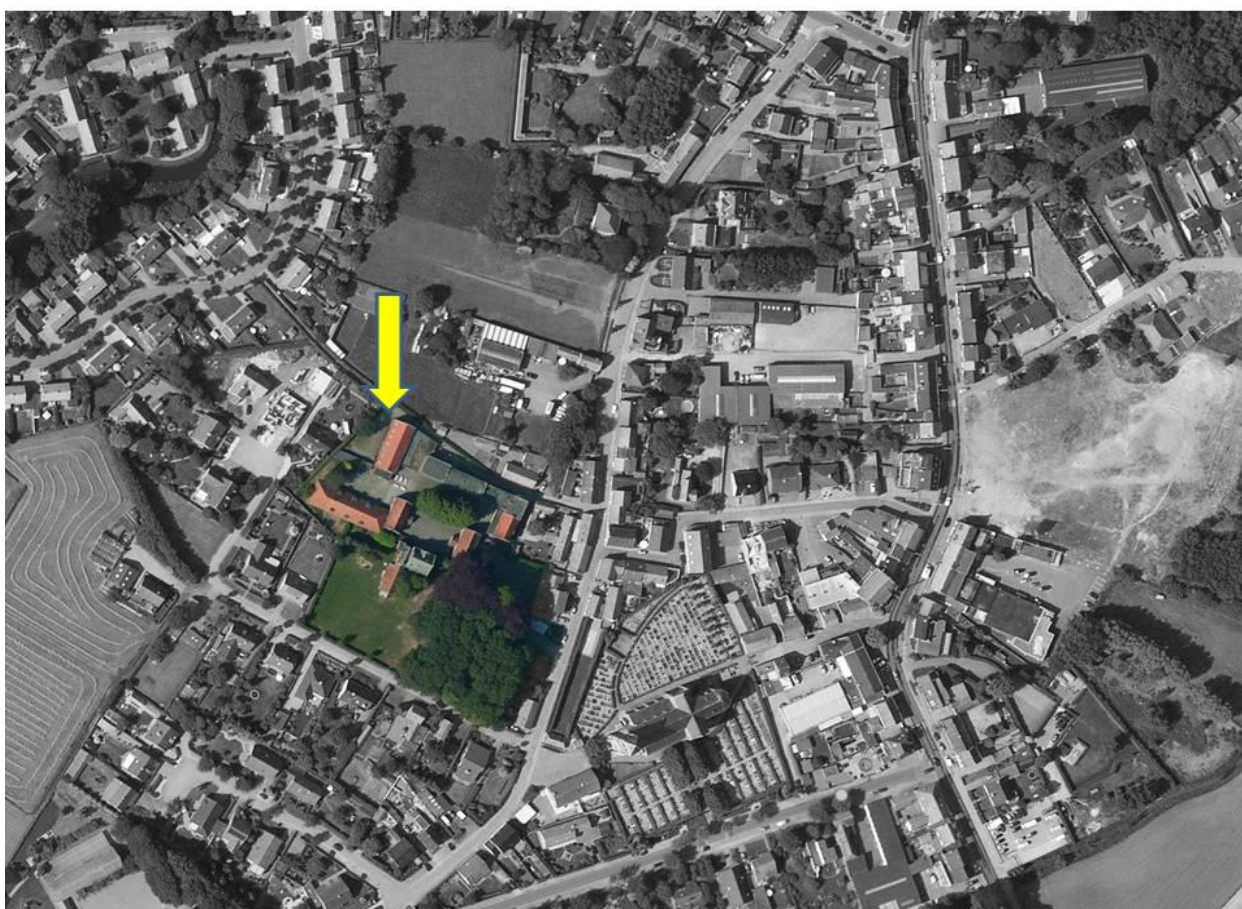

HISTORISCHE NOTA

Voormalig klooster- en schoolcomplex
met toegangsdreef en bijhorend park en grasvelden.

gelegen te Hoogstraten (Meer) Donckstraat 13

Voormalig klooster- en schoolcomplex met toegangsdreef en bijhorend park en grasvelden.

Kadastraal bekend

Hoogstraten (Meer) 3^e afdeling, sectie C, perceelnummers 306L, 308V, 308W, 308X, 308Y

Eigenaar:

Sociale Huisvestingsmaatschappij De Noorderkempen

Kweekstraat 4b

2330 Merksplas

Erfpachthouder van de vijf historisch waardevolle gebouwen

Vzw Klooster Meer

Meerseweg 48

2321 Hoogstraten (Meer)

Opdracht

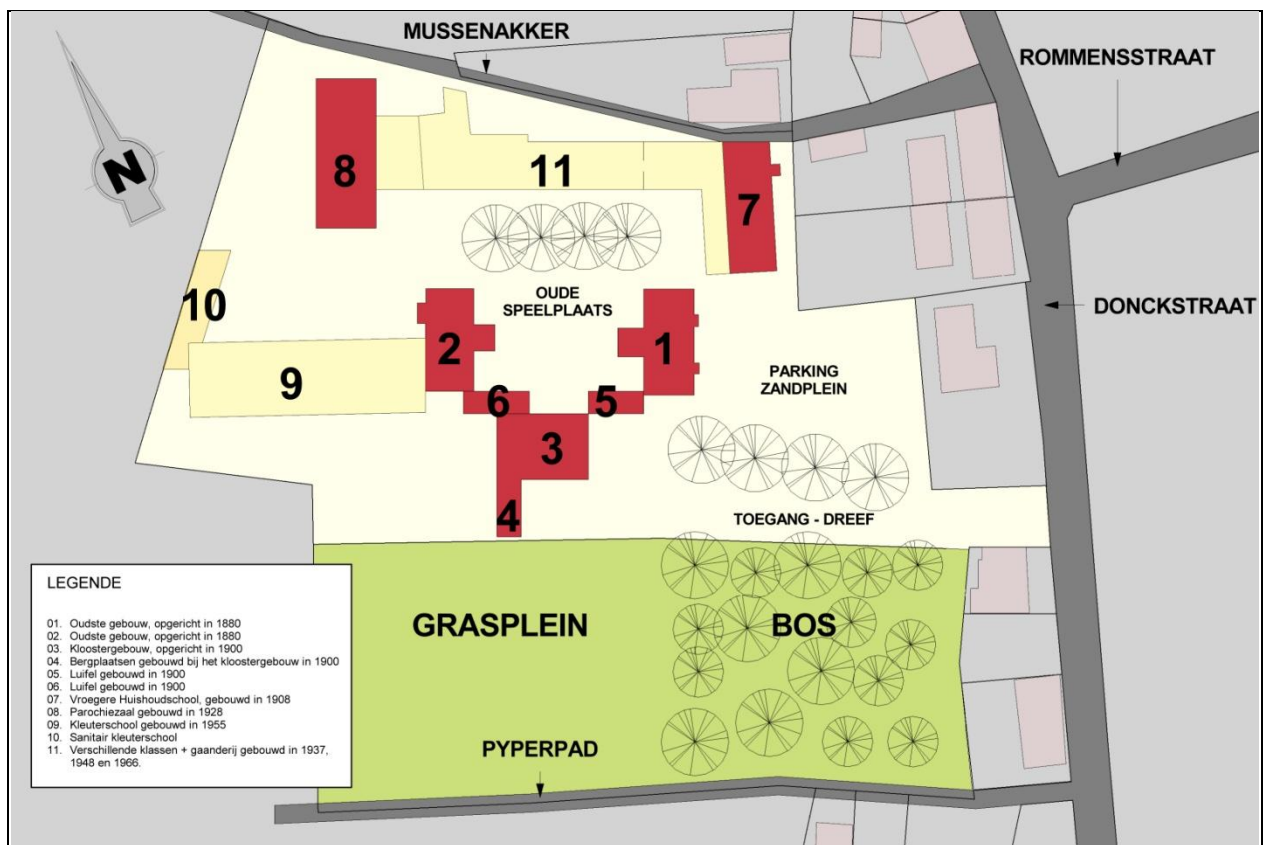
Herbestemming van de kloostersite

HISTORISCHE NOTA

Bronnen:

- ~ Rijksarchief Brussel, Antwerpen en Beveren-Waas
- ~ Archief van de provincie Antwerpen
- ~ Stadsarchief Hoogstraten
- ~ Bisschoppelijk archief
- ~ Archief Dekanale werken
- ~ Werk van zuster Hereswitha Turnhout
- ~ Archief Heilig Grafklooster en –school Turnhout
- ~ Bouwen door de eeuwen heen – arrondissement Turnhout – kanton Hoogstraten
- ~ Hoogstratens' Oudheidkundige Kring (HOK)
- ~ Verzameling ereburgemeester Fons Sprangers

Met dank opgedragen aan ereburgemeester Fons Sprangers (1928 – 2013)

De gemeente Meer

De gemeente Meer maakt sinds de fusie van gemeenten deel uit van de stad Hoogstraten. Als zelfstandige gemeente maakte Meer vanaf de elfde eeuw deel uit van het graafschap of het Land van Breda, tot het in de 14de eeuw overging in het Land van Hoogstraten.

Op kerkelijk vlak maakte Meer voor 1559 deel uit van de dekenij Hilvarenbeek van het aartsdiakonaat Kempenland, bisdom Luik. Vanaf 1559 tot 1801 ressorteerde het onder het bisdom Antwerpen en maakte tussen 1571 en 1609 deel uit van de dekenij Breda. Daarna ging het over in de dekenij Hoogstraten, aartsbisdom Mechelen (1801-1962), bisdom Antwerpen (1962)

Op zoek naar het oudste onderwijs in Meer

Wanneer te Meer het eerste onderwijs werd ingericht is moeilijk na te gaan. Er zijn uit vroegere tijden niet veel archiefgegevens ter beschikking die betrekking hebben op het onderwijs in een landelijk dorp.

In 1640 kwam Waltmannus Van Dyck, broer van de gekende schilder Antoon Van Dyck als pastoor naar Minderhout. Hij werd er onmiddellijk geconfronteerd met een totaal verwaarloosde kerk. Hij nam het besluit het gebouw zowel van binnen als buiten helemaal op te knappen.

Hij stelde ook vast dat er dringend een nieuwe school moest gebouwd worden. Logisch redeneren zegt ons dan dat er te Minderhout in 1640 een "oude school" bestond. Het is dan ook niet moeilijk de situatie in Minderhout door te trekken naar de buurgemeente Meer. Met zekerheid kan men dan ook zeggen dat einde 16^e eeuw in de landelijke dorpen lager onderwijs werd ingericht. Mogelijk kan men zelfs nog ver in de tijd teruggaan. Dit opzoeken is echter niet het voorwerp van deze nota.

Het is ook moeilijk te zeggen waar de eerste schoolgebouwen stonden. Hoogstwaarschijnlijk stonden die onder de kerktoren en vermoedelijk was dat niet anders, alhoewel dit niet blijkt uit een tiendenkaart van 1678, opgemaakt door de Sint Michielsabdij te Antwerpen. Ook de Ferrariskaart is in die zin helemaal niet duidelijk.

De eerste betrouwbare aanduiding vinden we in het oorspronkelijke kadasterplan uit 1828, waarop het schoolgebouw vlakbij de kerk is ingetekend. Dat dit ook zo was voor de vroegere schoolgebouwen kan geredelijk worden aangenomen.

Het Lager onderwijs in Meer voor 1879.

De katholiek geïnspireerde wet Nothomb van 30 augustus 1842 op het lager onderwijs bekrachtigde het principe dat het onderwijs doordrongen moest zijn van de godsdienst. De wet tolereerde de supervisie van de Kerk en liet de staat het vrij onderwijs subsidiëren. In de praktijk gooiden de meeste gemeentebesturen het op een akkoordje met het episcopaat.

De aanstelling van de onderwijzers gebeurde in nauw overleg met de pastoor en de schepenen. Tegelijk met de aanstelling werd in een contract de taak van de onderwijzer uitgebreid en duidelijk omschreven. Bijkomend diende de onderwijzer het kosterschap in te nemen. Tot 1870 werden zonder uitzondering mannelijke leerkrachten aangesteld. Een opvallende figuur daartussen was Lodewijk De Koninck, die een jaar onderwijzer was in Meer.

De wet Van Humbeeck (1878 – 1884)

Met hun verkiezingsoverwinning van 11 juni 1878 behalen de liberalen een parlementaire meerderheid. De militante antiklerikale ministers van de regering Frère – Van Humbeeck (18 juni 1878 – 10 juni 1884) hebben de macht om de wet van 30 augustus 1842, waarvan hierboven sprake, af te schaffen.

Dit gebeurt door de wet Van Humbeeck van 1879, een fel omstreden wet, die men in katholieke kringen ook wel 'de ongelukswet' noemt.

Deze wet wil een einde maken aan de katholieke machtspositie binnen het onderwijs.

Voortaan moet elke gemeente minstens een officiële school hebben en mag de gemeente geen vrije scholen meer subsidiëren. Programma's en leerboeken worden aan staatscontrole onderworpen, de onderwijzers moeten een diploma van een rijksnormaalschool hebben en godsdienstlessen mogen nog enkel buiten de normale lessen gegeven worden.

De kerk en de bevolking reageren heftig. Van op de kansel kregen de katholieke onderwijzers het verbod om les te geven in wat de pastoor "scholen zonder God" noemt.

Als reactie op de wet Van Humbeeck werden in vele gemeenten vrije katholieke scholen ingericht. In een groot aantal steden en gemeenten worden nieuwe vrije scholen opgericht. Het aantal leerlingen in het vrij onderwijs stijgt van 13,1 % in 1878 tot 63,5 % in 1880.

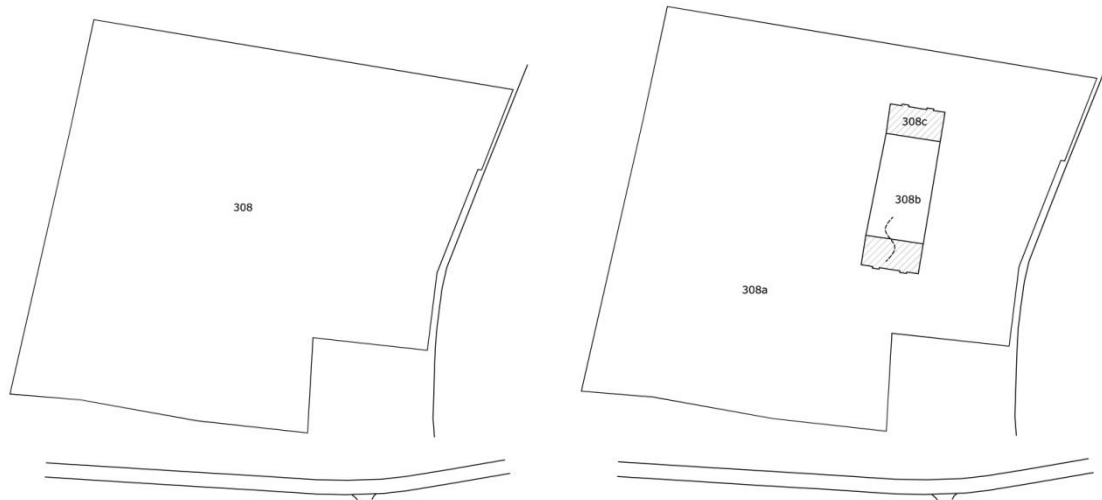
Ook te Meer werden initiatieven genomen die het de ouders mogelijk maakten hun kinderen naar de school van hun keuze te sturen. Voor een beperkte landelijke bevolking was dit zeker geen eenvoudige opdracht.

Er zijn geen lokalen voor dat vrij onderwijs en dus, moet men zich behelpen. Zo wordt er in Meer les gegeven in herberg “De Kroon” van de weduwe Van Bijlen, bij Lips, bij Jan Domen, bij Mie-Katrien Tax, enz.

Hoofdonderwijzer Tijsmans stapt, samen met de hulponderwijzeressen Rosalie en Marie Van Dijck, over naar het vrij onderwijs ook al ontvangen ze geen of slechts een bescheiden loon.

Nieuwe klaslokalen op de Donk

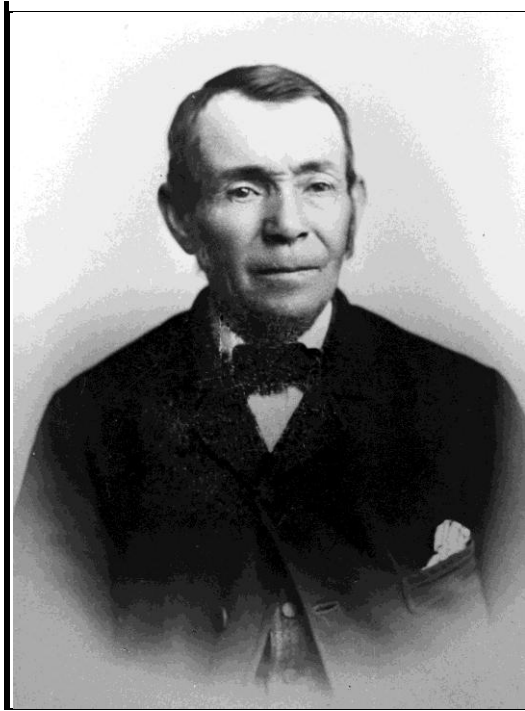

Links de kadastrale gegevens van 1880, rechts het kadastraal plan van 1881 met de twee gebouwen met telkens twee klaslokalen, nog zonder portaal als uitbouw.

Constantijn Van den Berghe

Ook in Meer blijven de reacties niet uit. Pastoor Meeusen stelt voor om een nieuwe katholieke school te bouwen en kan daarbij rekenen op de steun van veel inwoners van het dorp.

Ook op die van Baron Constantijn Van den Berghe, de zoon van Maximiliaan Van den Berghe, grootgrondbezitter en heer van Maxburg. Hij kocht de zogenaamde “Mussenakker”, een perceel bouwland van circa 80a groot bij de Donckstraat en stelt de gronden ter beschikking voor de bouw van de school.

*Grootgrondbezitter Constantijn Van den Berghe, heer van Maxburg, en
zijn vrouw Carolina Verstraelen*

Twee klaspaviljoenen (1880).

In 1880 worden er, met giften en hulp van de inwoners van Meer, twee paviljoenen in neo-Vlaamse renaissancestijl gebouwd, elk met twee klaslokalen. Tussen de twee paviljoenen is er ruimte, die als speelplaats zal dienen. Bijna alle kinderen van het dorp, 175 jongens en meisjes, komen er naar school. Slechts drie meisjes gingen naar de officiële school.

*Een foto genomen tussen 1880 en 1900, het moment dat, samen met het klooster aan elk van
de twee klaspaviljoenen een tochtportaal werd gebouwd.*

Opzoekingen in vele archieven, o.a. in het archief van de provincie Antwerpen vooral het onderdeel "scholenbouw", het stadsarchief Hoogstraten, het archief van het H. Grafinstituut, het rijksarchief, het bisschoppelijk archief en het kerkelijk archief, dat alles leidde tot niets.

Ook controle van de notulen van het Meerse schepencollege leverden rond bouwplannen en bouwtoelatingen helemaal niets op.

Het gaat om twee identieke in spiegelbeeld geplaatste paviljoenen gebouwd in 1880, met telkens twee klaslokalen. Oorspronkelijk nog zonder de in 1900 aangebrachte tochtportalen voorzien van een trapgeveltje met een nis. Elk paviljoen is een gebouw van drie op twee traveeën en één bouwlaag onder een zadeldak, gedekt met Vlaamse mechanische pannen.

Verankerde bakstenen lijst- en (zij)trapgevels met verwerking van natuur- en kunststeen voor muurbanden enz.

Oorspronkelijk driedelige kruiskozijnen met sporadisch bewaarde ontlastingsbogen. Andere muuropeningen werden aangepast of gedicht, zoals in de gevel langs de speelplaats van het paviljoen oost. Trapgevels met rond- en hoefijzervormige laadvensters of blinde oculi. Per gebouw telkens twee klaslokalen. De plafonds bestaan uit samengestelde balklagen met uitgewerkte balksloffen op consoles met een gesculpteerde figuur. In het plafond zijn verluchttingsroosters in de vorm van mooi uitgesneden gepolychromeerde medaillons.

De toegang tot de speelplaats en de school was toen, net zoals later nadat het klooster gebouwd was, langs de Mussenakker, wat toen nog het Zundertsepad heette. Van daar liep er een dreef met aan weerszijden een beukenhaag en prachtige lindebomen tot bij een poort die de speelplaats afsloot. (zie schets bladzijde 11) Daar werden de kinderen opgewacht door meester Tysmans en juffrouw Rosalia Van Dyck, de ene voor de jongens, de andere voor de meisjes.

Verkiezingsnederlaag (1884)

De gevolgen van de schoolstrijd bleven niet uit. De kamerverkiezingen van 10 juni 1884 betekenden een ramp voor de liberalen. Na deze verkiezingen zou een dertig jaar lange ononderbroken katholieke regeerperiode volgen tot aan de Eerste Wereldoorlog.

Op 23 juli 1884 werd een nieuw katholiek wetsontwerp ingediend door Victor Jacobs, de minister van Binnenlandse Zaken. De gemeenten mochten opnieuw vrije scholen aannemen en kregen het lager onderwijs opnieuw volledig in handen. De regering trachtte de situatie van voor 1879 dus zo veel mogelijk te herstellen.

Als gevolg hiervan werd de school op 13 november 1884 door de staat als gemeenteschool erkend.

Op 31 december 1885 gaven zowel meester Tysmans als juffrouw Van Dyck hun ontslag en gingen over naar het gemeentelijk onderwijs. Meester Tysmans met de jongens naar de school aan de kerk en Rosalia Van Dyck naar de omzeggens nieuwgebouwde meisjesschool in het Dorp.

Uit deze ontwikkelingen kunnen we afleiden dat de klassen "Vanden Berghe" op de Donk vanaf 1886 leeg kwamen te staan.

Bouw van een klooster op de Donk (1900).

Eind 1899 gaven de twee laatste wereldlijke onderwijzeressen ontslag in het officiële meisjesonderwijs. Er moest dus een oplossing gevonden worden om dit onderwijs verder te zetten.

Die oplossing kwam er door toedoen van Antoon Versteyleen, notaris te Meer en afkomstig uit Turnhout. Hij zal, nog voor hij op 6 januari 1900 aangesteld werd als burgemeester van Meer, contact opnemen met de Z.M. Bernarda (Maria Christina Bavelaar), priorin van de priorij van de zusters Kanunnikessen van het Heilig Graf te Turnhout met de vraag om te Meer een filiaal van de priorij Turnhout op te richten en er de meisjesschool te leiden. Zij zal die vraag voorleggen, want de priorij van Turnhout maakt uiteraard deel uit van een groter geheel.

De kanunnikessen van het Heilig Graf

De Reguliere Kanunnikessen van het Heilig Graf is de vrouwelijke tak van het Kapittel van het Heilig Graf, een mannelijke orde in 1099 gesticht door Godfried van Bouillon.

Het eerste vrouwenklooster van de kanunnikessen, die de regel van Augustinus volgen, werd gesticht te Zaragoza in 1303. De kloosters in Nederland, België, Engeland en Duitsland zijn van latere datum en komen allemaal voort uit een klooster in Kinrooi (NL), gesticht in 1480. De priorij te Turnhout werd gesticht in 1826.

De Kanunnikessen gaan in op de vraag van notaris Versteyleen om in Meer een filiaal te stichten. Blijkbaar is er in het begin van de 20ste eeuw een groot tekort aan degelijk vrij onderwijs, want na het filiaal in Meer in 1900, worden er nog op veel andere plaatsen kloosters gesticht. In Tongerlo in 1903, in Kerkhoven in 1904, in Meerhout in 1907, in Glabbeek in 1908, in Groot-Gelmen in 1911 en in Luik en in Beringen in 1917. In 1970 had de priorij Turnhout in totaal 18 filialen. Van al die klooster bestaat alleen het klooster in Tongerlo nog.

In de loop van het jaar 1900 verkoopt Constantijn Van den Berghe zijn scholen en grond aan de parochie. Deze goederen werden voorlopig geregistreerd op naam van E. H. Aloïs Buurmans, onderpastoor te Meer.

Op 11 januari 1900 heet pastoor Jozef Moors drie zusters die het filiaal zullen stichten welkom in Meer. In een overeenkomst met de priorij van Turnhout van 26 oktober 1900 schrijft pastoor Moors: *“Drij zusters zullen tijdelijk de dienst doen in het klooster: ene gediplomeerde voor de jongensschool, ene gediplomeerde voor de bewaarschool, een derde als werkzuster”*. Z.M. Agnes (Maria, Monica Van Roey), zuster van kardinaal Van Roey, wordt de eerste overste van de zusters, die aanvankelijk hun intrek nemen in de woning Rommens in de Dorpsstraat.

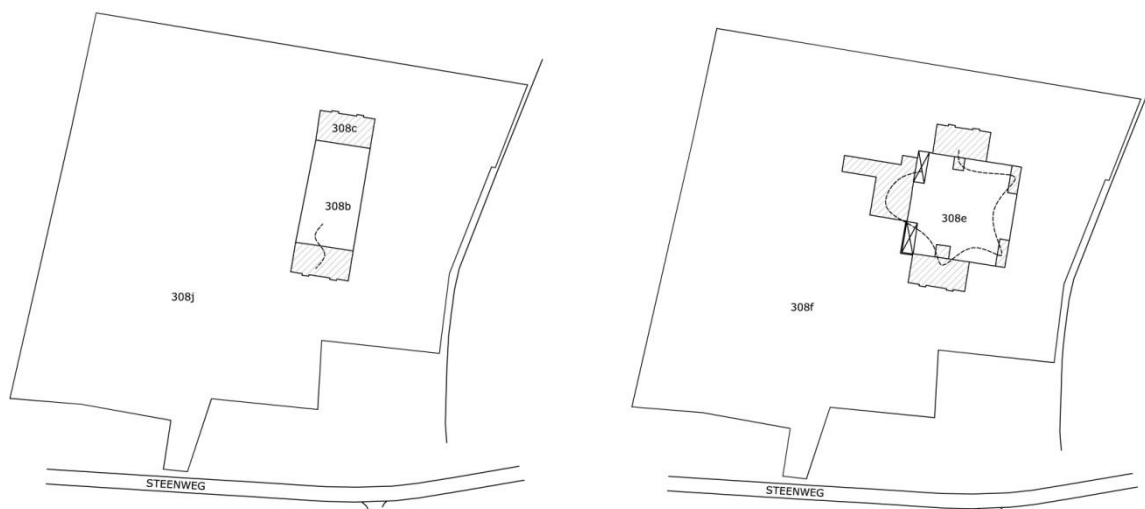

Tijdens de bouw van het klooster op de Donk, verbleven de zusters in de woning Rommens, gelegen aan de zuidkant van de Dorpsstraat tegenover het toenmalig postgebouw

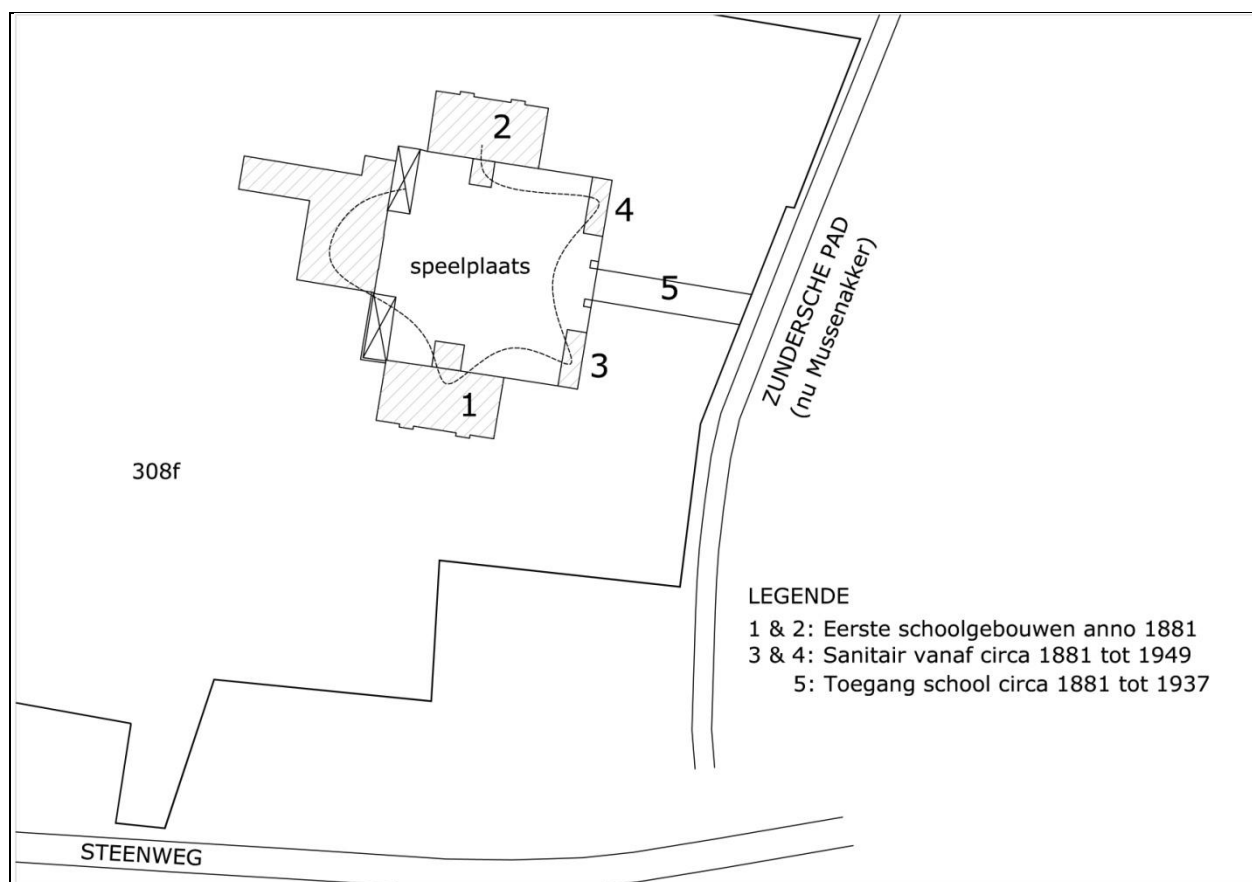
Ondertussen werd naarstig aan het klooster gebouwd. Eind 1900 verhuisden de zusters naar het nieuwe gebouw op de Donk en vonden de nodige accommodatie in de paviljoenen "Van den Berghe". Ondertussen werd ook de omgeving van het klooster zodanig aangelegd dat hun opdracht onderwijs duidelijk gescheiden was van hun privéleven als kloosterlinge. De oorspronkelijk, maar inmiddels verdwenen, mooie luifels zorgden mee voor een duidelijke scheiding tussen klooster en school. Om dezelfde reden werd er voor de zusters in hetzelfde jaar nog een uitweg naar de Donkstraat aangekocht.

De zusters betaalden voor de bouw van het klooster 8.491,41 BEF. Later, op 9 september 1922, zullen ze aan pastoor Vermeiren vragen om deze som over te dragen aan de vzw Vereniging Parochiale Werken Dekenij Hoogstraten.

De omgeving van het klooster werd zodanig ingericht dat de zusters in alle privacy hun levenskeuze konden beleven. Een sobere maar mooie bidkapel in het klooster droeg daar zeker toe bij.

Nog voor de bouw van het klooster in 1900 werd een strook grond aangekocht om het kloostergebouw te ontsluiten langs de Donckstraat. Daardoor ontstond er een duidelijke scheiding tussen het klooster en de school. Links kadasterschets 1900, rechts 1901.

De school was toegankelijk langs een dreef vanuit het Zundersche pad. Samen met de luifels links en rechts bij het klooster ontstond er een duidelijke scheiding tussen klooster en school

Bouwplannen - Bouwtoelatingen.

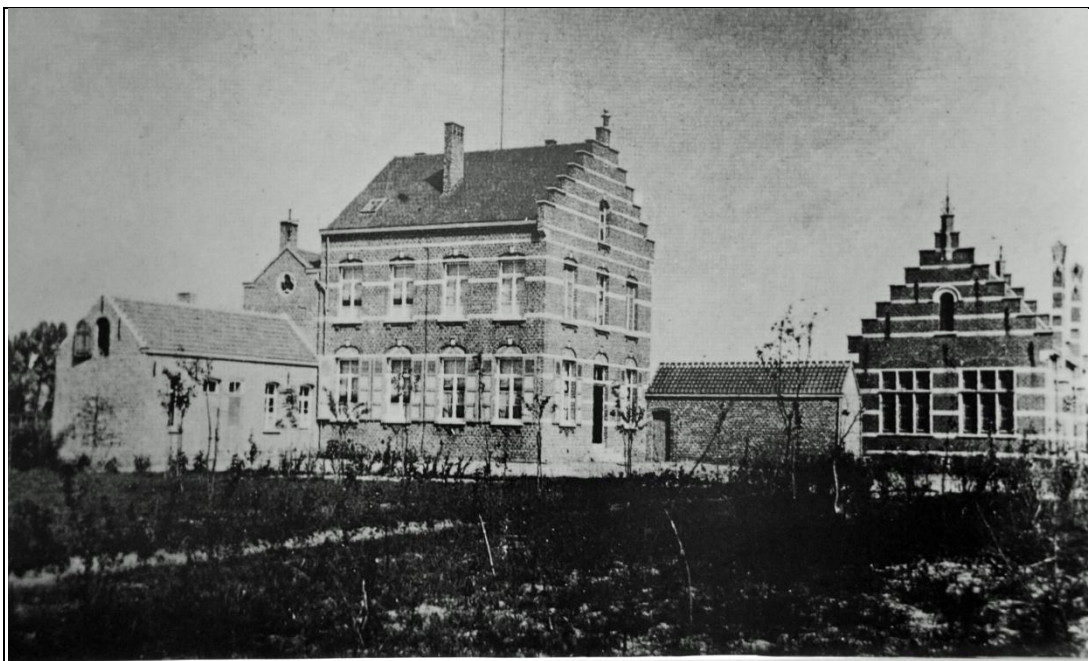
Net zoals voor de twee klaspaviljoenen gebouwd in 1880, leverde ook hier een zoektocht in officiële en privéarchieven niets op. Geen naam van een architect, geen bouwplannen, geen vergunningen, niets.

Het gaat om een dubbelhuis van drie op vier traveeën en twee bouwlagen onder een zadeldak, gedekt met kunstleien. De zuid-oost trapgevel is uitgewerkt als voorgevel, ingang van het kloostergebouw. Aan de zijde van de speelplaats, de toegang van het klooster naar de school, is in het midden een vooruitspringend gedeelte van twee traveeën, eindigend op een trapgeveltje met een nis waarin een beeld van St.-Jozef staat en het kruis van de Heilig Graforde.

Het geheel is opgetrokken in baksteenbouw met verwerking van natuur- en kunststeen. Rechthoekige vensters met betonnen latei onder blinde boogvelden met zandstenen sluitsteen. Op de begane grond boogvelden met voornamelijk gekleurde metselmozaïek.

De binnenindeling is grotendeels bewaard gebleven met o.a. een kelder met troggewelven. Aanpalende kapel van twee bouwlagen onder een zadeldak, gedekt met leien met opengewerkte houten dakruiter onder leien spits. Baksteenbouw met gecementeerde achterpuntgevel waarin oculus met driepas. In de westgevel getoogde muuropeningen op de begane grond; gekoppelde spitsboogvensters met oculus op de bovenverdieping. Het vals plafond verbergt een spitsbooggewelf.

Er is een recentere aanbouw onder plat dak en een oorspronkelijk langgerekt bijgebouw, de voormalige refter, onder een mank zadeldak met Vlaamse pannen.

Wellicht een van de eerste prentkaarten van het klooster

Zodra het klooster op de Donk klaar was ging de community er zich vestigen. Aanvankelijk liepen er naast de kleuters, niet enkel meisjes school, maar ook jongentjes tot en met het derde studiejaar, dus tot acht à negen jaar.

De enige en meteen een zeer zeldzame foto van het interieur van de kapel van het klooster

Het klooster, in het begin van de 20ste eeuw, was met een toegang langs de Donckstraat en luifels bij de speelplaats, die bereikbaar was langs het Zundertsche pad, duidelijk gescheiden van de school.

Kloosterleven

Over een periode vanaf 1900 tot 7 september 1962 hebben hier in totaal 54 zusters gewoond, van de oversten over de onderwijzeressen en hulponderwijzeressen en kleuteronderwijzeressen tot werkzusters.

De kloosterzusters halen de kracht voor hun vruchtbaar apostolaat uit een intens gebedsleven. In de kleine sfeervolle huiskapel bidden ze in de vroege ochtend en de late avonduren, dag na dag, de kerkelijke getijden.

Dagelijks komt een priester, meestal een priesterleraar van het Klein Seminarie, er de mis lezen voor de gemeenschap die meestal uit zeven tot tien kloosterzusters bestaat.

Veel zusters werken er veel jaren, zoals Z.M. Agnes, die er vierentwintig jaar overste is; Z.M. Veronica, die er vanaf 1919 drieënveertig jaar lang werkt als onderwijzeres, bestuurster van de lagere school of overste; Z.M. Tarcicia kwam ook in 1919 als derde leerkracht en zal zich, naast haar andere taken, 43 jaar inzetten om minder begaafde leerlingen bij te werken; Z. Leonie die er veertig jaar lang de kleuterschool leidt, er op 18 februari 1960 overlijdt en in Meer begraven ligt.

Meer dan in de andere filialen van het H. Graf, zijn de zusters actief betrokken bij het leven in de parochie en het dorp. Ze worden gewaardeerd door de bevolking en veel inwoners van Meer, al of niet oud-leerlingen van de school, kunnen bij de zusters terecht om raad als ze geconfronteerd worden met een probleem.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in augustus 1914 werd het klooster van Meer het toevluchtsoord voor het noviciaat van de priorij. Als grensgebied was Meer goed gelegen voor de betrekkingen met Nederland, wat in de tijd van voedselschaarste de ravitaillering van de Heilig-Grafgemeenschap vergemakkelijkte.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog, namelijk van september tot eind oktober 1944 werd in het klooster een veldhospitaal ingericht. Gewonde en zwaargewonde Duitse soldaten werden er verzorgd. Enkele van hen zijn er ook gestorven. Zij werden voorlopig op het Meerse kerkhof begraven om nadien overgebracht te worden naar een gigantisch groot "friedhof" in Lommel.

Vragen bij vroegere sanitaire voorzieningen

Samen met het klooster en portaaltjes bij de twee klaspaviljoenen verschenen er op de kadastrale schets van 1901 (zie bladzijde 11) twee afzonderlijke gebouwtjes, het ene 1,70 meter breed en 6,80 meter lang; het tweede 1,70 meter breed en 7,30 meter lang.

Ereburgemeester Alfons Sprangers herinnert zich die als sanitaire inrichtingen (urinoirs en toiletten) wellicht gescheiden voor jongens en meisjes. Bovendien was er een houtkot en een kolenhok in ondergebracht.

Het is verwonderlijk dat deze twee gebouwtjes niet voorkomen op de kadastrale documenten tussen 1881 en 1900. Dat er voor de school toen geen sanitair aanwezig was lijkt onwaarschijnlijk. Mogelijk werden in die tijd zo'n kleine constructies niet op de kadastrale documenten opgetekend. Samen met de toegang langs de Mussenakker verdwenen ook deze twee typische gebouwtjes.

Een nieuw schoolgebouw (1908)

Samen met het vermeerderen van het aantal inwoners in de gemeente nam ook het leerlingenaantal toe. Daardoor werden de twee oorspronkelijke gebouwen te klein en was een uitbreiding van het aantal klaslokalen noodzakelijk.

Langs het archief van de provincie Antwerpen konden we nota nemen van een document dat de aannemingsvoorwaarden voor deze nieuwe klaslokalen nauwkeurig omschreef. Zo werd er uitdrukkelijk bepaald dat het nieuwe gebouw tegen 1 april 1908 "gansch" afgewerkt moest zijn.

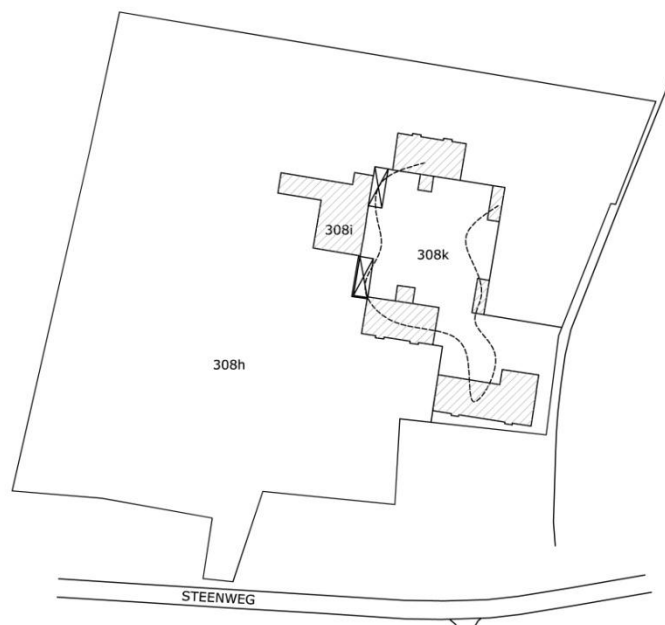
Maar verder was het document totaal naamloos, geen bouwheer, geen architect, niets. En toch waren de aannemingsvoorwaarden niet uit de lucht gegrepen. Integendeel, ze getuigden van een behoorlijke deskundigheid en meermaals werd verwezen naar de reeds bestaande klaspaviljoenen, wat ook duidelijk te zien is in het resultaat.

In oorsprong waren deze klaslokalen haast een kopie van de twee reeds bestaande, zoals beschreven op bladzijde 8. Alhoewel de oorspronkelijke structuur van het gebouw nog duidelijk waarneembaar is, hebben ingrijpende en soms minder gelukkige verbouwingen in 1935 en 1967 het oorspronkelijke karakter van het gebouw flink aangetast.

Na de Eerste Wereldoorlog werden, vanaf 1920, de meisjes- en jongensklassen geleidelijk aan gesplitst. Eind 1922 werd door de gemeente een huishoudschool voor volwassenen erkend, met theorielessen gegeven op zondag en praktijklessen op donderdagnamiddag. Vanaf het schooljaar 1923-1924 werd er ook een vierdegraadsklas, zeg maar het verlengde van de lagere school, ingericht.

Verbouwingen aan het schoolgebouw uit 1908

Ondanks opzoeken in allerlei archieven hebben we ook van deze mutatie niets gevonden. Alleen een schets van het kadaster en waarnemingen ter plaatse doen ons veronderstellen dat het grondoppervlak rond de jaren '20 met 28 m² werd vergroot.

Kadastrale gegevens van het jaar 1923

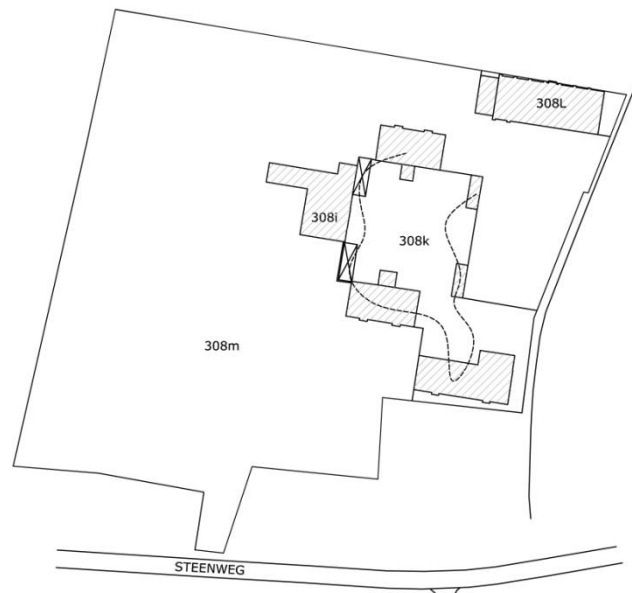
We vinden echter geen bouwplannen. We kunnen dan ook onmogelijk nagaan hoe die verbouwing er uit heeft gezien. Toch vermoeden we dat een verdieping met plat dak werd aangebracht met het oog op meer ruimte voor het stijgend aantal leerlingen.

Waar zuster Z.M. Hereswitha in haar studie "De Heilig-Graf priorij te Turnhout" spreekt over het bouwen van twee klassen in 1929 is het best mogelijk dat zij deze bewering verwart met de verbouwing 1935. Nergens kunnen wij vinden dat er in 1929 op de kloostersite werd gebouwd.

Bouw van de parochiezaal (1927)

In 1927 liet pastoor Matth. Vermeiren een parochiezaal bouwen aan de westhoek van de kloostersite. Ook hiervan hebben we geen archief of plannen gevonden.

Het gaat om een langgerekt gebouw van drie op zeven traveeën en één bouwlaag onder een zadeldak, gedekt met mechanische pannen. Verankerde baksteenbouw met verwerking van natuursteen en betonnen dorpels, stijlen, dek- en kraagstenen. Onderaan een gecementeerde muurband. Aan de Mussenakker een trapgevel met dubbelhuisopstand. Zijgevels met steunberen en zichtbaar verluchtungskanaal.

Kadastergegevens van 1928, na de bouw van de parochiezaal

De zaal met onder het podium een kelder, kende in oorsprong enkel een plafond boven dat podium. Het publieksgedeelte was open tot in de nok van de zaal met een gebinte met een trekvijsel zoals toen gebruikelijk en nu nog zichtbaar in zaal 'Voor Kunst en Volk' in Meer en zaal 'De Kunstvrienden' in Merksplas.

In 1971 – 1973 werden de oorspronkelijke spanten weggenomen en werd het dak vernieuwd. De nieuw aangebrachte spanten werden zodanig ontworpen dat men boven het publieksgedeelte van de zaal een verlaagd plafond kon aanbrengen, waardoor men meteen over een grote zolderruimte beschikte. Om voldoende loophoogte op de zolder te bekomen, werd de nieuw aangebrachte tussenvloer lager gelegd dan de hoogte van de oorspronkelijke ramen, die behouden bleven.

Tussen 1971 en 1973 werden de oorspronkelijke spanten vervangen, het dak vernieuwd en een tussenvloer / verlaagd plafond in de zaal gelegd, waardoor men een zolderruimte creëerde.

De nieuw aangebrachte spanten maakten meteen deel uit van de draagconstructie van de nieuwe tussenvloer, waardoor er een grote zolderruimte ontstond. Het podium werd 'gemoderniseerd', er werd een nieuwe vloer gelegd en een lambrisering in parament aangebracht

De vernieuwde dakconstructie (1971 – 1973) van de parochiezaal met op de achtergrond de kleuterschool gebouwd in 1956

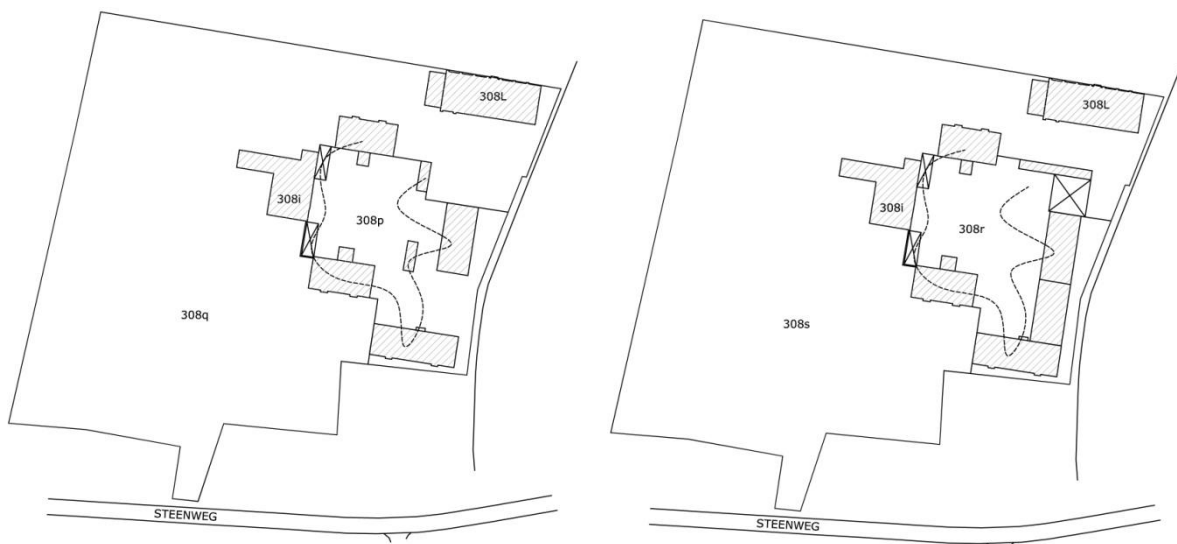
De parochiezaal langs de Mussenakker nadat het dak vernieuwd is.

Bebouwing noordzijde speelplaats (van 1938 tot 1966)

Ook na de oprichting van de huishoudschool voor volwassenen en de derdegraads leergangen, bleef het aantal leerlingen stijgen. In 1935 werd er in Meer een landelijke huishoudschool opgericht. Aanvankelijk in de vergaderlokalen van de Boerenbond en onder de technische leiding van de zusters van H.H. Harten van Berlaar, werd de huishoudschool in 1946 overgenomen door de Kanunnikessen van het H. Graf.

Volgende cijfers geven een idee van het steeds toenemende aantal leerlingen: in 1940 zijn er 270 leerlingen, in 1959 al 388 en in 1960 zijn er 429 leerlingen ingeschreven.

Om het stijgend aantal leerlingen op te vangen werd, over de periode van 1938 tot 1966 in een vijftal afzonderlijke fasen (1938, 1948, 1961, 1963 en 1966) de noordzijde van de vroegere speelplaats volledig dicht gebouwd. Aan de hand van kadastrale schetsen en waarnemingen ter plaatse kan men vaststellen dat die bebouwing in drie blokken tot stand kwam.

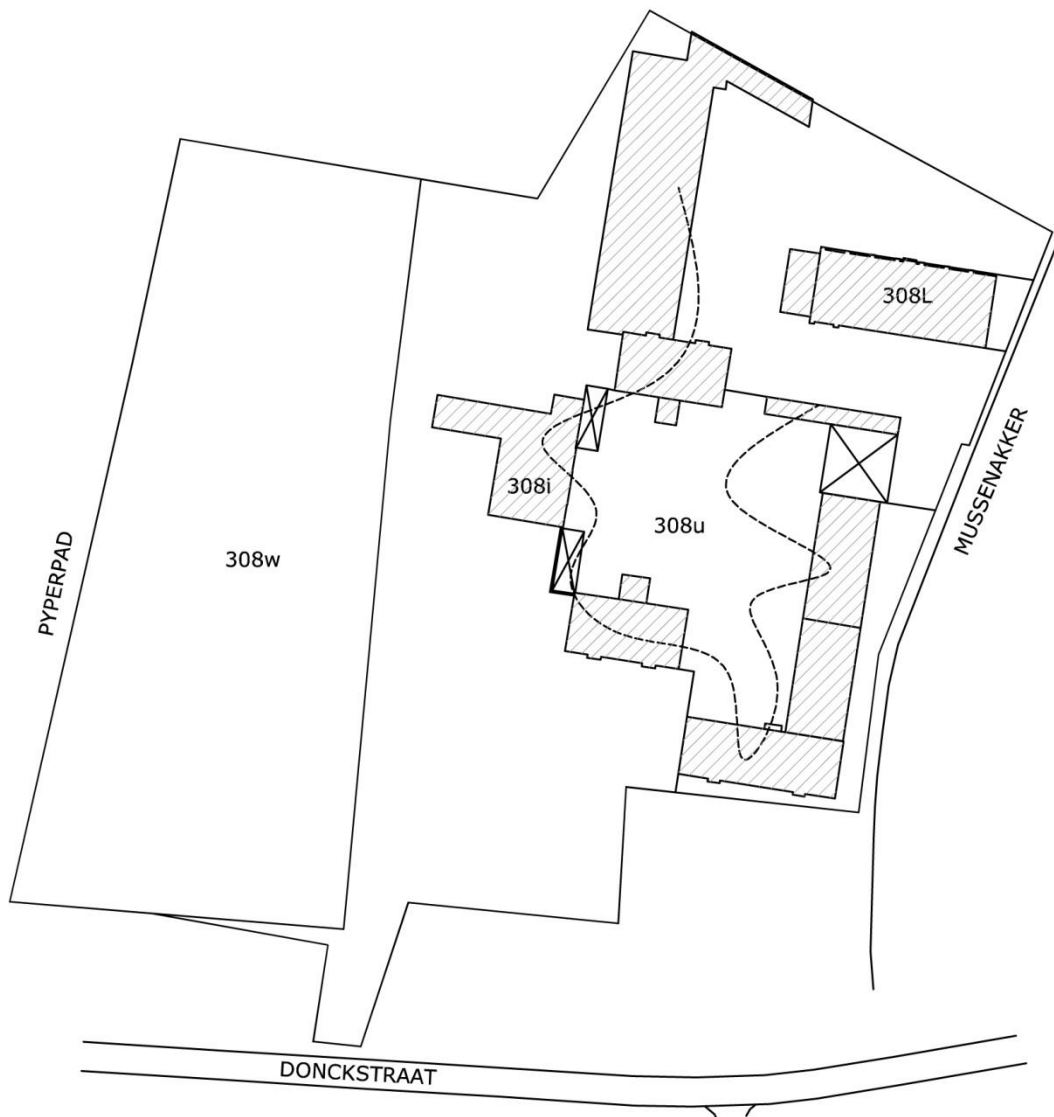
*Tussen 1938 en 1966 werd de noordzijde van de speelplaats dicht gebouwd.
Links het kadasterplan van 1938, rechts van 1948.*

Alleen voor de jaren 1961, 1963 en 1966 vinden we de officiële bouwtoelatingen. Voor de jaren 1938 en 1948 hebben opzoeken in verschillende archieven geen opheldering gebracht. In de notulen van het Meerse schepencollege vinden we evenmin enige aanwijzing voor deze twee jaren.

Het gaat samen om een vleugel van vijf traveeën en twee bouwlagen onder een plat dak. De gevels zijn opgetrokken in rode Kempense baksteen, de ramen en deuren zijn in hout en p.v.c .

Nieuwe kleuterklassen (1956)

In de jaren '50 van vorige eeuw werd bij de Parochiale werken de noodzaak gevoeld om een nieuwe kleuterschool te bouwen. De meest geschikte plaats was tegen de westelijke perceelsgrens van de site, maar de ruimte was er te klein. Daarom werd op 21 november 1955 van een aanpalende eigenaar ongeveer 11 are aangekocht, zodat de geplande kleuterschool kon opgericht worden.

Kadasterplan 1956. Op de kloostersite werd een nieuwe kleuterklas gebouwd. In hetzelfde jaar wordt het bos en het grasplein overgedragen aan de kerkfabriek.

Er werd een overeenkomst aangaan met architect Peeters uit Essen. Het bouwplan voorzag een gebouw van twaalf traveeën en één bouwlaag onder een schilddak, gedekt met mechanische pannen. Op 5 januari 1956 verleende het schepencollege de nodige bouwvergunning.

Het vertrek van de zusters

Minder dan tien jaar na de bouw van de nieuwe kleuterklassen kunnen de zusters het werk niet meer aan. Op 19 januari 1962 schrijft Z.M. Leonce, overste van het klooster in Meer, in persoonlijke naam een brief aan de oversten van de zusters Ursulinnen in Hoogstraten, de zusters van het H. Hart van Maria in Berlaar en de zusters van de H. Vincentius à Paulo in Gijzegem, telkens met de vraag om het klooster en de school over te nemen:

Zeereerwaarde Moeder,

U weet dat we een klooster hebben in Meer bij Hoogstraten met een lagere- en bewaarschool en een Middelbare Landelijke Huishoudschool. De lagere school telt zes klassen en 195 leerlingen; de bewaarschool vier klassen met 173 leerlingen en de Middelbare Landelijke Huishoudschool drie studie jaren met 53 leerlingen.

Klooster en school behoren toe aan de "Dekanale Vereniging". Voor het ogenblik zijn er negen zusters, waarvan verscheidene al op leeftijd. In de lagere- en bewaarschool zijn drie zusters en acht leken leraressen werkzaam. In de Huishoudschool één zuster en zeven leken leraressen, waarvan verscheidene maar enkele uren hebben.

Omdat het werk overal uitbreiding neemt en we niet voldoende jonge krachten hebben om de ouderen te vervangen, denken we eraan andere zusters te vragen om de school van Meer over te nemen.

Ik vraag U echter dringend, Zeereerwaarde Moeder, over deze vraag nog niets verder te zeggen, omdat noch Zeereerwaarde Heer Pastoor van Meer, noch onze zusters in het moederhuis te Turnhout, noch in Meer daarvan op de hoogte zijn.

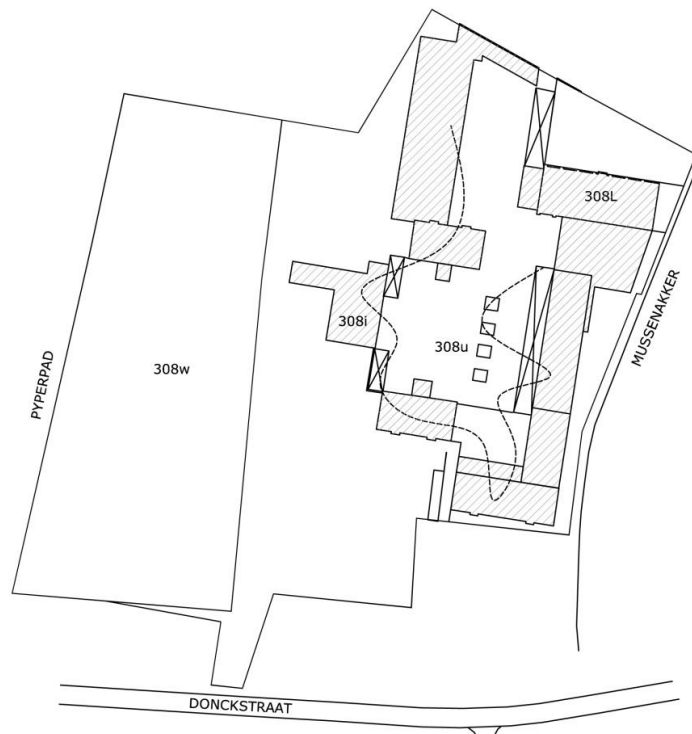
De overste van Meer ontvangt drie vriendelijke brieven terug, maar geen van de andere kloosterorden kan ingaan op haar vraag. Op 4 juli 1962 geeft Mgr. Daem, bisschop van Antwerpen, toelating om de school aan leken over te laten.

En, ook al kloppen de data niet, ook Gazet van Hoogstraten maakt op 18 augustus 1962 melding van het vertrek van de zusters:

"Sinds 1902 verblijven de Zusters Kanunnikessen van het H. Graf te Meer, waar zij gedurende 60 jaar de meisjes hebben opgevoed en onderwezen. Niet alleen door hun uitstekende leiding in het onderwijs, waardoor de lagere meisjesscholen konden uitgroeien en een huishoudschool tot stand kwam, doch ook door hun toewijding en talrijke initiatieven in het parochieleven hebben zij ontzaglijke diensten aan de bevolking van Meer bewezen.

Met spijt heeft Meer verleden zaterdag afscheid genomen van de Eerwaarde Zusters, die thans het tekort aan onderwijzend personeel in het H. Graf te Turnhout moeten gaan aanvullen. Intussen werden te Meer nieuwe krachten aangeworven om de taak der Zusters voort te zetten. Tot bestuurster zonder klas werden aangesteld de juffrouwen Jeanne en Paula Snoeys uit Hoogstraten respectievelijk voor de lagere- en de huishoudschool

Ongetwijfeld hebben het klooster en zijn bewoners een belangrijke impact gehad op het maatschappelijk en culturele leven in Meer. Vele generaties jongeren hebben hun eerste opleiding genoten bij de nonnen van het Heilig Graf. Het was vaak de basis voor een geslaagde carrière.

Kadastraal plan 2013

Leegstand

De lagere meisjes- en kleuterschool blijft er tot 1960 bestaan als gemeenteschool, waarna ze administratief aansluit bij het vrij gesubsidieerd lager onderwijs. In 1977 gaat de meisjesschool samen met de gemeentelijke lagere jongensschool.

De huishoudschool blijft bestaan tot in 1981, het moment waarop de school fusioneert met het VITO Hoogstraten. In ..... verhuist de lagere meisjesschool naar nieuwe lokalen langs de Terbeeksestraat. In .... volgen ook de kleuters.

In 1970 wordt de Chiro opgericht en krijgt achtereenvolgens de zolder van de parochiezaal, het kloostergebouw en een aantal leegstaande klaslokalen ter beschikking. De jeugdvereniging is er behoorlijk vrij en springt creatief om met de verschillende lokalen. Zo wordt o.a. de zolder van het klooster opgedeeld in verschillende lokalen.

De gebouwen staan, op uitzondering van de parochiezaal en de vroegere kleuterschool, die gebruikt wordt door de Chiro en door fanfare De Eendracht, leeg wanneer ze op 20 december 2011 aangekocht worden door de Sociale Bouwmaatschappij De Noorderkempen

Frans Horsten